

Nr 133.

Av herrar **von Koch** och **Petrén, Alfred**, om åvägbringande av förslag till lagbestämmelser m. m. i syfte dels att bekämpa olaglig tillverkning och försäljning av rusdrycker och dels att åstadkomma ett strängare beivrande av fylleriförseelser.

Det är allmänt bekant, att under de allra senaste åren en betänklig tillbakagång ägt rum i nykterhetsavseende i vårt land. Och dock voro förhoppningarna goda så sent som 1917. Tages hänsyn till antalet fylleriförseelser, visar det sig nämligen, att under hela året 1917 ett oavbrutet avtagande ägde rum av fyllerifrekvensen. Så uppgick antalet nämnda förseelser, enligt socialstyrelsens statistik under första kvartalet 1917, till ej mindre än 6,651, men hade sjunkit till allenast 2,811 under fjärde kvartalet. Under år 1918 ökades däremot antalet fylleriförseelser från 3,006 under första kvartalet till respektive 4,740, 5,343 och 5,765 under de följande kvartalen. Under de tre första kvartalen av år 1919 steg antalet ytterligare, så att de utgjorde 5,917 under första, 9,121 under andra och 9,222 under tredje kvartalet.

Den allmänna erfarenheten bestyrker dessa siffror. Ej allenast i vårt lands båda storstäder, i vilka ungefär 50 procent av fylleriförseelserna förekommo under tredje kvartalet 1919, utan även i andra städer och å landsbygden har en avsevärd ökning av fyllerifrekvensen ägt rum.

Söker man en förklaring till detta sorgliga förhållande, finner man i socialstyrelsens statistik vissa uppgifter av intresse. Det visar sig sålunda, att den *olagliga rusdrycksförsäljningen* varit en allt mer fram-
Bihang till riksdagens protokoll 1920. 3 saml. 55 häft. (Nr 133—134.) 1

trädande orsak till ifrågavarande förseelser. Medan under år 1918 den olagliga försäljningen var orsak till blott några få procent av förseelserna, hade siffran under tredje kvartalet 1919 stigit till nära en tiondel (9.7 procent). Men härtill kommer, att ett mycket stort antal förseelser orsakats av »rusdrycker, som förmedlats av andra, vid privata samkväm, å utskänkningsställe och dylikt», nämligen ej mindre än 28.3 procent av förseelserna. Om till dessa siffror läggas de, som orsakats av rusdryckssurrogaten (19.9 procent) samt sådana, vilkas orsak är obekant (0.7 procent) framgår, att i allenast 41.4 procent av fylleriförseelserna berusningsmedlet erhållits på legalt sätt.

Dessa siffror visa sålunda, att i en mycket stor utsträckning den tilltagande dryckenskapen måste tillskrivas den olagliga rusdryckshandeln. I Stockholm, där undertecknade genom sitt arbete i nykterhetsnämnden väl kända förhållandena, har motboks kontrollen i väsentligt avseende förlorat sin betydelse. Olaglig tillverkning och försäljning av rusdrycker förekommer i stor utsträckning.

Orsaken till det nuvarande beklagliga tillståndet torde till mycket stor del vara att söka däri, att de strängare restriktionsbestämmelserna i fråga om försäljning av rusdrycker tillkommo under en tidsperiod, då det på grund av rådande livsmedelsknapphet utfärdades en mängd kristidsbestämmelser, vilkas nödvändighet den stora allmänheten ofta icke insåg och mot vilka överträdelse därför gjordes av många eljest oförvitliga medborgare, utan att sådana överträdelse i den allmänna opinionen betraktades som lagbrott. Utan tvivel har den minskade respekten för lagar och förordningar, som var så karakteristisk för den gångna kristiden, haft sin dryga skuld till den utbredning, som olaga tillverkning och försäljning av rusdrycker tagit, utan att samhället tillräckligt reagerat häremot. De, som göra sig skyldiga till sådana lagöverträdelse, äro säkerligen de första att förvåna sig över, att de i nästan obegränsad frihet fått utöva sitt samhällsskadliga arbete. I friskt minne är, hur hembränningsapparater för några år sedan tillverkades och försålde fullt öppet och utan att några effektiva åtgärder vidtoges däremot. Olaglig hembränning i större omfattning torde för närvarande bedrivas av allenast ett jämförelsevis obetydligt antal personer i Stockholm, vilka emellertid till en stor del äro ökända för sin hantering. Någon gång bötfällas de för sin olaga verksamhet eller beslagtogs deras apparater, men detta betyder ingenting för dem på grund av den stora förtjänst de erhålla på sin olagliga hantering. Dessa personer utöva icke allenast själva hembränning, de tjäna dessutom som undervisare i yrket och som förmedlare av varor och apparater. En närmare undersökning av

dessa yrkesbrännare visar, att de tillhöra samhällets lägsta skikt, utgöra vad man kallar samhällsparasiter. Den för hembränning gynnsamma konjunkturen har fört dem in på deras nuvarande »yrke», men deras antisociala uppfattning tillåter dem att sysselsätta sig i vilket ohederligt arbete som helst, där det kan förtjänas pengar. Det är fullkomligt upprörande, att dessa personer skola få fortsätta med sin i hög grad samhällsskadliga verksamhet. De borde helt enkelt oskadliggöras och tvingas att sysselsätta sig med ett nyttigt arbete, så att samhället kunde få åtminstone *någon* nytta av dem. Man bör sålunda ej tveka att mot personer, som yrkesmässigt öva olaglig tillverkning och försäljning av rusdrycker, använda mycket långt gående åtgärder. Med tanke särskilt på stadsförhållanden kan sålunda rekommenderas, att de omedelbart uppsägas från sina bostäder; äga de familj, bör denna omhändertagas på stadens asyler. Det kan betraktas som en stor fördel för barnen att komma ifrån den pestsmittade atmosfären i yrkesbrännarens hem. Själv borde en sådan ställas under myndighets tillsyn och interneras å lämplig anstalt, där han kunde lära sig ett nyttigt arbete. Vid utskrivning borde han under viss tid stå under myndighetens tillsyn för att förhindras att åter hemfalla till sina dåliga vanor.

Det är vår övertygelse, att om exempelvis i Stockholm ett tillräckligt stöd av lagen gäves för en dylik behandling av hembrännarna, skulle det onda, varav vi nu lida, på förvånande kort tid försvinna. Förhållandet torde nämligen vara det, att den under en viss tidpunkt ganska utbredda trafiken att för *egen räkning* tillverka brännvin och andra spritdrycker numera väsentligen uppbört. Denna beklagliga trafik uppstod under inflytande av kristidens i det föregående antydde demoraliserande verkningar och är som sagt att tillskriva under densamma alstrade förvirrade rättsbegrepp. Under de mera normala förhållanden, som nu mera inträtt, torde de allra flesta av dessa slags hembrännare hava återvunnit sina rättsbegrepp och upphört med hanteringen, och de, som ej så gjort, skola säkert förmås härtill om kraftigare åtgärder vidtoges. Problemet inskränker sig därför huvudsakligen till att tillräckligt effektivt ingripa mot nyssnämnda kategori yrkesbrännare och utövarna av olaga rusdrycksförsäljning, och detta torde icke böra överstiga ett normalt sambälles krafter.

Då vi ha oss bekant, att från annat håll väckes en motion, som avser att utrota hembränningen, behöva vi ej här ingå på frågan om strängare straff å lönnbrännare. Ej heller är det här nödigt att utreda behovet av lämpliga krafter att uppsåra hembrännarna, emedan denna fråga även behandlas i nämnda motion.

Däremot böra några ord sägas om den olagliga försäljningen av rusdrycker. Det står för oss klart, att det ej är tillräckligt att utrota hembränningen, det gäller ock att rikta sig mot nämnda försäljning. Var gränsen mellan bränning och olaga försäljning går, är ofta ovisst. Myndigheterna böra äga möjlighet att beivra båda förseelserna. Det synes oss, som om nuvarande bestämmelser mot olaga försäljning äro alldeles otillfredsställande. De bevis, som krävas i fråga om denna försäljning, äro så svåra att åstadkomma — även när det av allt är uppenbart, att en olaglig handling begåtts — att det endast i mycket få fall lyckas att fälla den brottslige. Och har man verkligen efter mycket stora ansträngningar erhållit nödiga bevis, är bötesbeloppet enligt nuvarande penningvärdet så löjligt litet (första gången lägst 30 kronor och i allmänhet torde dömas till lägsta straffsatsen) att den överbevisade brottslingen helt naturligt måste le åt lagens svaga arm. En mycket väsentlig ökning av bötesbeloppet, måhända till det tiodubbla, är sålunda nödvändig och därjämte måste ovillkorligt frihetsstraff krävas redan efter andra förseelsen. Men därjämte böra även andra åtgärder vidtagas. Det kan med skäl ifrågasättas, om den nuvarande skyldigheten för åklagarmakten att bevisa, att olaga försäljning förekommit, verkligen skall krävas. Under de förhållanden, som nu råda, och med de möjligheter att konstatera, att inköp av rusdrycker skett på legitimt sätt (genom motbokssystemet) borde man i varje fall kunna fordra, att den, som innehar ett spritparti skall kunna bevisa, att han på lagligt sätt bekommit detsamma. Bevisskyldigheten skulle sålunda överflyttas till den, som inköper sprit. Det är förklarligt, om mången anser, att en viss varsamhet bör iakttagas, när det gäller att tillämpa en sådan princip under ett tillstånd av spritförbud; men saken ställer sig helt annorlunda under nuvarande rikliga sprittilldelning. Det kan icke förefalla obilligt, att den som ej kan bevisa, att han på lagligt sätt förvärvat sig en kvantitet spritdrycker — när nämligen sådant tillfälle står öppet för varje oförvitlig medborgare — skall genom beslagtagning förlora möjligheten att delta i en trafik som är olaglig.

Ännu en åtgärd för att komma ifrån det nuvarande beklagliga tillståndet må här antydvas. Det gäller ett stävande av de i vårt land så talrika fylleriförseelserna. Ingen som rest i utlandet har kunnat undgå att finna, att svenskarna stå mycket lågt i anseende på ett nyktert och anständigt uppträdande. En av undertecknade, som nyligen besökt Amerika, kan knappast erinra sig ha sett ett enda fall av dryckenskap å offentlig plats under halvannan månads vistelse i några av världens största städer! Och liknande erfarenhet kan anföras från besök i andra

länder. Men i Stockholm behöver man bara gå på en av de större gatorna under en halvtimme under natten för att kunna iakttaga en mängd berusade. Och det betänkliga är, att det är unga människor i *alla* samhällslager, som för allmänheten, till synes med stolthet, kungöra, att de icke äro herrar över sig själva. Det är tydligt, att ett av de väsentligaste medlen mot denna defekt i vår nationalkaraktär är upplysningsarbete, o: minst förrättat i skolan. Men därjämte torde krävas straffbestämmelser, som kunna inskräpa kravet på anständigt uppförande på offentliga platser. De bestämmelser, som nu kunna komma till användning mot de berusade, äro så ineffektiva, att vi måste yrka på att även här en väsentlig straffskärpning äger rum. Hur ineffektiv den nuvarande lagstiftningen är, kan bland annat belysas därmed, att de brännvinsflaskor, som de berusade haft med sig vid förvaringen å polisstationen, måste återlämnas till dem, när de i tillnyktrat tillstånd lämna stationen.

Vad ovan anförts avser icke att vara uttömmande i frågan. Det utgör endast exempel på, i vilken riktning ansträngningarna för att komma till ett bättre nykterhetstillstånd böra gå. Det kan möjligen invändas, att de föreslagna åtgärderna äro väl rigorösa, men så är också det onda av den art, att kraftåtgärder äro nödvändiga. Det är vår tro, att samhället låtit sig alltför länge terrorisera av ett obetydligt antal antisociala individer, som icke äro värda något undseende och alls icke förtjäna en hänsynsfull och mjuk behandling. Och att det skall lyckas att med stränga åtgärder, stödda av den stora massan ansvarsmedvetna medborgare, slå ned den demoraliserande och för statens anseende förödmjukande hembränningen och olaga rusdrycksförsäljningen, därom borga erfarenheterna från förra århundradets mitt, då vårt folk var ändå mera nedsjunket i detta elände än det är nu, och då genom behjärtade mäns kraftåtgärder hembränningen faktiskt avskaffades. Till samma resultat kunna vi nu komma, blott vi med kraft och målmedvetet gripa oss verket an.

Då endast Kungl. Maj:t torde kunna förbereda och för riksdagen framlägga de lagbestämmelser och anslag, som krävas för ett effektivt bekämpande av omskrivna sociala missförhållande, och då det är önskligt, att redan vid innevarande riksdag beslut kunna fattas, få undertecknade anhålla,

att riksdagen måtte besluta att med beaktande av vad här ovan anförts hos Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte för innevarande riksdag fram-

lägga förslag till lagbestämmelser och andra effektiva åtgärder i syfte dels att bekämpa olaglig tillverkning och försäljning av rusdrycker och dels att åstadkomma ett strängare beivrande av fylleriförseelser.

Stockholm den 21 januari 1920.

G. H. von Koch.

Alfred Petré.